

رسم وفا

گذری بر زندگی شهدای غیر هاشمی کربلا

نویسنده: رفیعه رضاداد

تهران

۱۳۸۸

سرشناسه:	رضاداد، رقیعه، ۱۳۳۲ -
عنوان و پدیدآور:	رسم وفا: گذری بر زندگی شهدای غیرهائسی کر بلا / نویسنده رقیعه رضاداد / ویراستار امیرمهدی حقیقت
مشخصات نشر:	تهران، جام ظهور، ۱۳۸۸.
مشخصات ظاهری:	۲۲۲ ص.
شابک:	ISBN 978-600-91161-2-6
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیا
موضوع:	حسین بن علی (ع)، امام سوم، ۴-۶۱ ق. - اصحاب
موضوع:	واقعه‌ی کر بلا، ۶۱ ق. - شهیدان
شناسه‌ی افزوده:	حقیقت، امیرمهدی، ۱۳۵۳ -
رده‌بندی کنگره:	۱۳۸۸ ر ۵ / ۶ ر ۴۳ BP
رده‌بندی دیویی:	۳۹۷ / ۹۵۳۷
شماره‌ی کتابشناسی ملی:	۱۸۹۹۹۷۱

رسم وفا
گذری بر زندگی شهدای غیر هاشمی کربلا

نویسنده: رفیعه رضاداد
ویراستار: امیرمهدی حقیقت

چاپ اول: زمستان ۱۳۸۸
تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه

مدیر هنری: حسین سجادی
حروف چینی: سپیده
لیتوگرافی: کرالیک گستر
چاپ جلد: چاپ صنوبر
چاپ متن و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۹۱۱۶۱-۲-۶

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

نشر جام طهور

تهران، خیابان مطهری، خیابان میرعماد، شماره ۶، طبقه دوم

۸۸۷۴۰۸۱۷

www.tahoor.com

مرکز پخش: تهران، خیابان انقلاب، چهارراه وصال، شماره ۱۱۷۶، واحد ۴، ۶۶۹۵۱۸۸۰

- ۱۳ مقدمہ
- ۱۷ نگاہی کوتاہ و گذرا بہ حادثہی عاشورا
- ۲۳ ابو الحُتوف خزر جی عجلانی انصاری
- ۲۴ ابو الشَّعَاءِ یزید بن زیاد کندی
- ۲۷ ابو ثَمَامِہ صاندی
- ۳۰ اَڈہم عبدی بَطْرَی (بصر اوی)
- ۳۱ اَسْلَم بن عَمْرُو
- ۳۳ اُمّ وَهَب
- ۳۵ انس بن حارث کاہلی اسدی
- ۳۸ انیس بن معقل اصبحی
- ۴۰ بُرَیْر بن خَضِیر ہمدانی مشرقی
- ۴۴ بِشْرِ بن عُمَر (عَمْرُو) الحَضْرَمِی
- ۴۷ جابر (جُنَادَة) بن حارث سلمانی
- ۴۹ جابر بن حجاج تیمی کوفی سلمانی
- ۵۰ جابر بن عروہ غفاری
- ۵۲ جَبَلَة بن علی شیبانی
- ۵۳ جُنَادَة بن کعب انصاری خزر جی
- ۵۴ جُنْدَب بن حُجَیر کندی خولانی
- ۵۵ جَوْن بن حَوّٰی
- ۵۸ جَوْن بن مالک تمیمی (تیمی)

۵۹	حبيب ابن مظاهر
۶۳	حجاج بن بدر سعدي
۶۵	حجاج بن مسروق جعفي
۶۸	حر بن يزيد رياحي
۷۴	حرث بن امرء القيس
۷۵	حرث (حارث) بن نيهان
۷۶	حلاس بن عمرو آزدي راشبي
۷۷	حنظله بن اسد شيباني
۸۰	زاهر بن عمرو كندي
۸۱	زهير بن بشر حنفي كوفي
۸۲	زهير بن سليم بن عمرو آزدي
۸۴	زهير بن قين بجلي انماري
۸۸	سالم بن عمرو
۸۹	سالم ابن ابوالجعد
۹۰	سعد بن حرث (حارث) خزاعي
۹۲	سعد
۹۵	سعید (سعد) بن عبدالله حنفي
۹۷	سليمان بن رزين
۹۹	سوار بن ابي عمير النهمي
۱۰۰	سويد بن عمرو حنفي
۱۰۲	سيف بن حارث جابري همداني
۱۰۴	سيف بن مالك العبدي النميري
۱۰۵	شبيب بن حارث

- شبيب بن عبدالله نَهْشَلِي (ابوعمر) ۱۰۶
- شُوذَب بن عبدالله هَمْدَانِي ۱۰۸
- ضرغامه بن مالک تَغْلِي ۱۱۰
- طِرِّمَاح بن عدي ۱۱۱
- عائس بن شبيب ۱۱۴
- عامر بن مُسَلِم عدي بصرى ۱۱۷
- عبدالرحمان بن عبد رَبِّ انصاري خَزْرَجِي ۱۱۸
- عبدالرحمن اَرْحَبِي ۱۲۰
- عبدالرحمن بن مسعود تَيْمِي ۱۲۲
- عبدالله بن بَقَطْر (بَطْر) حِمَرِي ۱۲۳
- عبدالله بن عُمَيْر كَلْبِي ۱۲۶
- عبدالله غفاري ۱۳۰
- عبدالله و عبیدالله، پسران یزید بن تُبَيْط ۱۳۲
- عَمَار بن حَسَان طَائِي (طالِي) ۱۳۳
- عَمَار بن ابی سلامه دالانِي هَمْدَانِي ۱۳۴
- ابو خالد عَمْرُو بن خَالِدِ صَيْدَاوِي ۱۳۵
- عَمْرُو بن جُنَادِه انصاري ۱۳۸
- عَمْرُو [عَمْرُو] بن جُنْدَب حَضْرَمِي ۱۴۱
- عَمْرُو (عمر) بن ضَبِيْعَه تَيْمِي ۱۴۲
- عَمْرُو بن عبدالله جُنْدَعِي هَمْدَانِي ۱۴۳
- عَمْرُو بن قَرْظَه انصاري خَزْرَجِي كُوفِي ۱۴۵
- عَمْرُو (عَمِير) بن مُطَاع جَعْفِي ۱۴۸
- عَمِير بن عبدالله مَذْحِجِي يَا (مَذْحِجِي) ۱۵۰

- ۱۵۲ قارب بن عبدالله دُئلی
 ۱۵۳ قاسط بن زهیر تغلبی
 ۱۵۴ قاسم بن حبیب اَزْدِی
 ۱۵۵ قَعْنَبِ (فَعْنَب) بن عَمْرٍو الشَّعْرِی (نُعْمِیْرِ)
 ۱۵۶ قَبَسِ ابن مُسَهَّرِ صَیْدَاوِی
 ۱۵۹ کَزْدوس بن زهیر تَغْلِبِی (تَغْلِبِی)
 ۱۶۰ کَنَانَه بن عَیْقِ تَغْلِبِی
 ۱۶۱ مالک بن دُودَان
 ۱۶۲ مالک بن عبدالله جَابِرِی
 ۱۶۳ مُجَمَّع بن عبدالله عَائِذِی مَذْحِجِی
 ۱۶۵ مسعود بن حَجَّاجِ تَیْمِی
 ۱۶۶ ابو حَجَلِ مَسْلَمِ بن عَرَسِجَه
 ۱۷۰ مسلم بن کثیر اَلْأَزْدِی اَعْرَاجِی
 ۱۷۱ مَنَجِح [مُنَجِح] ابن سَهْم
 ۱۷۲ مَوْقِعِ بن ثُمَامَةَ اَسَدِی صَیْدَاوِی
 ۱۷۴ نافع بن هلال جَمَلِی بَجَلِی
 ۱۷۹ نَضْرِ بن ابی نَیْزَرُ
 ۱۸۱ نُعْمَانِ بنِ عَمْرٍو رَاسِبِی
 ۱۸۲ نَعِیم [نُعِیم] بنِ عِجْلَانَ اَنْصَارِی
 ۱۸۲ هَانِی بنِ عُرْوَه ی مُرَادِی
 ۱۸۷ هَفْهَافِ بنِ مُهَنَّدِ رَاسِبِی
 ۱۸۹ وهب
 ۱۹۱ یحیی بن سُلَیْمِ مَازَنِی

- یزید بن تُبَيْط (تُبَيْت) عَبْدِي بَصْرِي ۱۹۳
- یزید بن حَصِين هَمْدَانِي (حَمْدَانِي) ۱۹۵
- یزید بن مُغْفِل مَذْحِجِي جُعْفِي ۱۹۸
- زیارت ناحیه‌ی مقدسه ۲۰۱
- زیارت شهدای کربلا از ناحیه‌ی مقدسه ۲۰۵
- منابع ۲۲۱

انی لا اَعْلَمُ اَصْحَاباً اَوْفَى وَ لَا خَيْراً مِنْ اَصْحَابِی.
 من یارانِ باوفا تر و بهتر از یاران خود سراغ ندارم.
 امام حسین علیه السلام

تا جهان برپاست، هرگز اصحابی مانند یاران امام حسین علیه السلام یافت نخواهد شد.

سخن گفتن از یاران حضرت سیدالشهداء اباعبدالله الحسین علیه السلام و جانفشانی آنها در میدان کربلا تنها شایسته‌ی قلم و زبان بزرگان است و جز معصومان چه کسانی توانند مقام بلند آنان را توصیف کنند و آن‌گونه که سزاوار است، آنان را بستانند؟

خداوند آنان را پس از پیغمبران و فرستادگان الهی و امامان و اولیای خود، بلندمرتبه‌ترین بهشتیان قرار داده است؛ آن‌چنان‌که مولای متقیان، امام علی علیه السلام، در وصفشان می‌فرماید: «انان شهیدانی اند که نه پیشینیان بر آنها سبقت گرفته‌اند و نه آیندگان به مقام آنها دست خواهند یافت.»

نیز، سلام حضرت مهدی، امام عصر علیه السلام، در زیارت ناحیه مقدسه بر این شهدا، خود، شاهد و گواه دیگری بر مقام والای آنهاست.

لکن نام بسیاری از این یاران، مهجور مانده و عظمت و

فداکاری‌شان، گویی در پس برده‌ی تاریخ، پوشیده گردیده و سخن درباره‌شان ناگفته مانده است.

و آنچه در کتب و منابع مختلف تاریخی — خصوصاً کتب فارسی — به آن پرداخته شده عمدتاً زندگی و شرح حال شهدای بنی‌هاشم و عده‌ی انگشت‌شماری است از غیر بنی‌هاشم، چون حبیب بن مظاهر، حرّ بن یزید ریاحی، و مسلم بن عوسجه. و درباره‌ی سایر شهدا و یارانی که از خاندان بنی‌هاشم نبوده‌اند، متأسفانه فقط به ذکر نامی کوتاه، و یا توضیحی گذرا و عمدتاً ناقص بسنده شده است. از این رو بر آن شدیم تا هر چه را در خصوص این یاران شهید، در کتب و منابع تاریخی و مقاتل و زیارت‌ناحیه‌ی مقدسه ذکر شده، گرد آوریم و بعد از تنظیم و تنقیح، در اختیار خوانندگان عزیز قرار دهیم.

در اینجا ذکر چند نکته ضروری است:

۱. زیارت‌ناحیه‌ی مقدسه زیارت‌امام‌زمان علیه السلام است و امام‌زمان، در این زیارت، به ارواح مطهر شهدای کربلا درود و سلام فرستاده است و متن کامل زیارت در پایان کتاب آمده است.

۲. منابع تاریخی، تعداد یاران امام‌حسین علیه السلام را متفاوت ذکر کرده‌اند. بعضی از مورخان، یارانی را که در کربلا در کنار حضرت حسین علیه السلام بوده‌اند، بیشتر از ۱۰۰ نفر ذکر کرده‌اند. اما شیخ مفید، کل شهدای کربلا (اعم از بنی‌هاشم و غیربنی‌هاشم) را ۷۲ نفر دانسته است. اما در این کتاب، ما به شرح حال ۹۰ تن از یاران امام‌حسین علیه السلام پرداخته‌ایم که نامشان در زیارت‌ناحیه‌ی مقدسه ذکر شده و مورد سلام آن حضرت واقع شده‌اند و نیز یاران دیگری که نام آنها در این زیارت نیامده ولی در روایات و منابع معتبر، تصریح شده‌اند.

۳. این اصحاب، در سه مقطع زمانی به حسین بن علی علیه السلام ملحق شدند.

الف. عده‌ای از آنان، از همان شهر مدینه، همراه کاروان امام علیه السلام حرکت کرده‌اند. از حرکت این یاران می‌شود دریافت که آنان از ابتدا عاشقانی صادق بودند و دل در گرو ولایت و محبت و اطاعت آن حضرت داشتند و لحظه‌ای از همراهی او دست برنداشتند.

ب. گروه دوم کسانی بودند که در بین راه (در فاصله مکه تا کربلا) به امام حسین علیه السلام پیوستند؛ زیرا به مقام شناخت امام خود رسیده و دعوت آن حضرت را پاسخ داده و از میانه‌ی راه، خود را به امام رسانده و به یاریش شتافته بودند.

ج. گروه سوم افرادی که در سرزمین کربلا به خدمت امام علیه السلام درآمدند و به سپاه او پیوستند. به گواهی تاریخ، برخی از این گروه، از ابتدا با هدف پیوستن به سپاه امام حسین علیه السلام، خود را با لشگر عمر سعد همراه کردند و توانستند بعد از ورود به سرزمین کربلا، به سپاه حسینی بپیوندند. ولی عده‌ی دیگری از این گروه، اصلاً از سربازان لشگر عمر سعد بودند، اما بعد از اینکه تصمیم یزیدیان را مبنی بر جنگ با حسین علیه السلام و کشتن او قطعی دیدند، هدایت الهی شامل حال آنها شد و در آخرین روزها — و در مواردی، آخرین ساعت‌ها — به یاری حسین بن علی علیه السلام شتافتند و در رکاب آن حضرت، به شهادت رسیدند.

۴. نام برخی از این شهدا، در منابع و روایات، به صورت‌های گوناگون ذکر شده است. این اختلاف‌ها ممکن است ناشی از تغییراتی باشد که در طول زمان، در نگارش یا اعراب این اسامی ایجاد گردیده

است؛ یا ممکن است برخی از آنان با نام پدر یا اجدادشان، معرفی شده باشند.

از این رو، در این کتاب، هر یک از آنان، با معروف‌ترین نام خود آورده شده‌اند و در پاورقی، به نام‌های دیگرشان اشاره شده است.

۵. اغلب این شهدا (که مورخان تعدادشان را بین ۴۱ تا ۵۲ ذکر کرده‌اند) در «حمله‌ی اوّلی» با اجازه از امام خود و به صورت گروهی به میدان رفته و پس از نبردی شجاعانه، قبل از ظهر عاشورا به شهادت رسیدند. (حمله‌ی اوّلی یورش اولیه و همه‌جانبه‌ی لشگر عمر بن سعد با تمام ادوات جنگی و سواره‌نظام و پیاده‌نظام و تیراندازان و... به سپاه حسینی در صبح روز عاشورا بوده است.)

این افراد اکثراً همان عده از لشگر عمر سعد بودند که به کاروان امام حسین علیه السلام پیوسته بودند و شاید برای جبران همین کار، زودتر از بقیه‌ی یاران و پیشاپیش امام علیه السلام و قبل از شهادت مولایشان و خاندان او جنگیدند و خود را قربانی آن حضرت کردند. و این خود، نشانه‌ی کمال ایمان به امامشان بود.

۶. این شهدا در کربلا همراه با مولای خود، حسین بن علی علیه السلام، ۳ روز بعد از واقعه عاشورا، توسط قبیله‌ی بنی‌اسد به خاک سپرده شدند.

آرامگاه جمعی این شهدا در کربلا، در حرم حسینی، در ضلع شرقی حرم و پایین پای حسین بن علی علیه السلام است و نامشان با خطی زیبا، بالای آرامگاهشان، ثبت و حک شده است.